

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
QORAQALPOG'ISTON TIBBIYOT INSTITUTI**

Ro'yxatga olindi:

№ 23/12-2/1

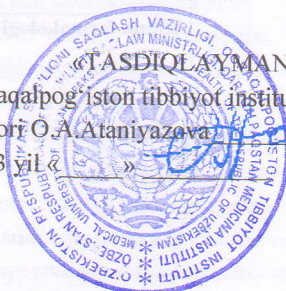
2023 yil « 31 » 08

TASDIQLAYMAN»

Qoraqalpog'iston tibbiyot instituti

rektori O.A. Ataniyazova

2023 yil « 31 » 08

**KLINIK FARMAKOLOGIYA
MODUL DASTURI**

Bilim sohasi:	900000	- Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minoti
Ta'lim sohasi:	910000	- Sog'liqni saqlash
Ta'lim yo'nalishi:	60911100	- Xalq tabobati

Nukus – 2023

Fan/modul kodi		O'quv yili 2023-2024	Semestr 5	Kreditlar 3	
	Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili Qoraqalpoq/ O'zbek /Rus		Xaftadagi dars soatlari 4/4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Klinik farmakologiya	54		54	108

1. Ukuv modulining dolzarbligi va oliy ta'limdagi urni.

Modul dasturi Uzbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti va bakalavriat ta'lim yunalitini malaka talablariga asoslangan xolda tuzilgan. Klinik farmakologiya moduli tibbiyot oliy ukuv yurtlari talabalariga asosiy guruh dori vositalarining klinik-farmakologik xarakteristikasi, dori vositalarining farmakodinamikasi va farmakokinetikasining turli kasalliklarda uzgarishi, xomilador va emizikli ayollarda, bolalar va keksa yoshdagi bemorlarda dori vositalarini kullash xususiyatlari, bir kator ichki va tashki omillarni xisobga olgan turli fitopreparatlarni kullanilishiga kursatma va karshi kursatmalarni aniqlash, dozlash tartibini belgilash, utkazilayotgan farmakoterapiya va fitoterapiyaning samaradorligi va xavfsizligini nazorat kilish usullari, preparatlarning nojuya ta'sirlari va klinik toksikologiya, dori vositalarini ratsional kombinatsiyalash, xamda, klinik retseptura buyicha olgan bilimlarini bemorlarda eng samarali va xavfsiz terapiya, ya'ni ratsional farmakoterapiya utkazish maksadida kullay olish uchun zarur bulgan bilimlarni egallab olishga imkoniyat yaratadi, xamda bulgusi shifokorlarda klinik fikrlash uchun zamin yaratib beradi. Dasturning maksad va vazifalarini echimi yakunida talaba gorzontal va vertikal integratsiya jarayonlarida olgan bilim va amaliy kunikmalarni klinik uygunlashtirib, etuk, rakobatbardosh, mustakil fikrlash kobiliyatiga ega bulgan shifokor bulib shakllanadi. Mazkur modul ukuv rejadagi normal va patologik fiziologiya, patologik anatomiya, biologik kimyo, farmakologiya, ichki kasalliklar, xirurgik kasalliklar, akusherlik va ginekologiya, pediatriya, geriatriya modullaridan uzlashtirilgan bilimlarga asoslanib, talabalarda klinik fikrlashni shakllantirish orkali, dori vositalarini ratsional kullash, preparatlar samaradorligi va xavfsizligini nazorat kilishga urgatadi.

2. Ukuv modulining maksadi va vazifalari

2.1. Modulning matssadi: muayyan patologik jarayonda dori vositalarining va fitopreparatlarning klinik farmakologik xususiyatlarini e'tiborga olgan xolda eng samarali va xavfsiz davo rejasini tugri tanlash, xamda dori vositalarining xalk tabobati usullari bilan uzaro ta'sirlashuvi buyicha nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirishdan iborat.

2. Modulning vazifalari:

- umumiy klinik farmakologiyaaning asosiy tomoyillarini;
- eng keng kullaniladigan dori vositalarining klinik-farmakologik xususiyatlarini, dori vositalari farmakodinamikasi va farmakokinetikasini;
- muayyan guruh dori vositalari bilan davolash samaradorligi va xavfsizligi baxolash uchun kerakli tekshiruvlar majmuini tanlash va olingan natijalarni taxlil kilishni;
- bir kator ichki va tashki omillarni xisobga olgan xolda dori vositalari va fitopreparatlarning dozlash tartibini belgilashni, dori vositalari nojuya ta'sirlarini

	<p>oldindan bila olish, ularni aniqlash, oldini olish va yuzaga kelgan nojuya ta'sirlarni bartaraf etishni;</p> <ul style="list-style-type: none"> - dori vositalarini xomiladorlik, emizikli davrda, bolalarda va keksa yoshdagi bemorlarda foydalanish xususiyatlarini; - dori vositalari va xalk tabobati usullarining uzaro ta'siri natijalarini xisobga olgan holda foydalanishni tashkil qilish; - turli xalk tabobati usullarini foydalanishiga kursatma va karshi kursatmalarni aniqlash - Sog'likni saqlash birlamchi bug'inida "Xalk tabobati" ixtisosligi talablariga javob beruvchi mutaxassis tayyorlashdan iborat.
	<p>2.3. Modul buyicha talabalarning bilim, kunikma va malakalariga kuyiladigan talablar:</p> <p>Talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> - asosiy gurux dori vositalari va uxshash ta'sirga ega fitopreparatlarning farmakologik xarakteristikasi; - ta'sir mexanizmi; - dozalash tartibi; - foydalanishiga kursatma va karshi kursatmalar; - klinik retseptura xakida <i>tasavvurga ega bulish</i>; - asosiy gurux dori vositalari va uxshash ta'sirga ega fitopreparatlarning klinik-farmakologik xarakteristikasini (farmakodinamikasi, farmakokinetikasi, nojuya ta'siri va uzaro ta'sirlarini); - bir kator ichki va tashki omillarni xisobga olgan holda dori vositalari va fitopreparatlarning foydalanishiga kursatmalarni aniqlash, dozalash tartibini belgilashni; - utkazilayotgan farmakoterapiya va fitoterapiyaning samaradorligi va xavfsizligini nazorat qilish usullarini; - dori vositalari va fitopreparatlarning yuzaga kelishi mumkin bulgan nojuya ta'sirlarini aniqlashni va ularni bartaraf etish choralarini; - dori vositalari, fitopreparatlar va boshka xalk tabobati usullarini birgalikda foydalanganda yuzaga keluvchi samaradorliklarni; - xomilador va emizikli ayollar, bolalar va chakaloklar, keksa bemorlarni davolashda xavfsiz va effektiv dori vositalarni <i>bilishi va ulardan foydalana olishi kerak</i>; - dori bilan davolash anamnezi va allergologik anamnez yig'ishni va olingan natijalarni tahlil qilish; - farmakoterapiya xamda fitoterapiya samaradorligi va xavfsizligini baxolashning ishonarli va kulay usullarini tanlashni va ularni amalga oshirishni, olingan natijalarni tahlil qilish;

- dori vositalari va fitopreparatlarning nojuya ta'sirlarini uz vaktida aniqlash va ularni korreksiya qilishni;
- dori anafilaktik shokida shoshilinch yordam kursatish;
- retsept yozib berish *kunikmalariga ega bulishi kerak*;
- samarali va xavfsiz farmakoterapiya utkazish maksadida dori vositasi va fitopreparatni tanlash algoritmini tuzishni va dozalash tartibini belgilash *malakasiga ega bulishi kerak*.

3. Asosiy kism

3.1. Moduldagi ma'ruza mashg'ulotlari mavzulari va mazmuni, tashkil etish buyicha umumiy kursatma va tavsiyalar:

1- mavzu. "Klinik farmakologiya" modulining mazmuni, vazifalari.

Farmakodinamikaning va farmakokinetikaning asosiy masalalari.

Modulning mazmuni. Farmakodinamikaning asosiy masalalari. Dori vositalarining ta'sir mexanizmi. Dori moddalarining tanlab ta'sir etishi xakida tushuncha.

Fitopreparatlarning ta'sir etish prinsiplari. Dori vositalarining farmakokinetikasi.

Farmakodinamika va farmakokinetika urtasidagi bogliklik. Turli fitopreparatlarning farmakokinetik xususiyatlari.

2- mavzu. Dori vositalarining uzaro ta'siri. Dori vositalarining uzaro ta'siri. Antagonizm va sinergizm xakida tushuncha. Dori vositalari uzaro ta'siri turlari. Farmatsevtik, farmakokinetik, farmakodinamik uzaro ta'sir. Dori vositalarining fitopreparatlar va boshka xalk tabobati usullari bilan uzaro ta'sirlashuvi.

3- mavzu. Dori vositalarining nojuya ta'sirlari. Klinik toksikologiya asoslari. Nojuya ta'sirlarning zamonaviy tasnifi. Dori vositalari nojuya ta'siri monitoringi. A, V, S, D tipidagi nojuya ta'sirlar. Aniklangan nojuya ta'sirlarni bartaraf etish buyicha tavsiyalar. Dori vositalari nojuya ta'sirlarini aniqlash usullari.

4- mavzu. X,omilador va emizikli ayollarda dori vositalarini kullash xususiyatlari. Klinik farmakologiyaning bemor yoshiga bo'Flik jix,atlari Xrmiladorlarda dori vositalari klinik farmakologiyasi uzgarishining amaliy axdmiyati, dori vositalarining xomila va chakaloklarga ta'siri. Xrmiladorlikda yuzaga kelishi mumkin bulgan nojuya ta'sirlar tasnifi. Ayrim gurux dori vositalari va fitopreparatlarning xomila va chakaloklarga ta'siri. Bolalarda dori vositalari klinik farmakologiyasining uziga xos xususiyatlari. Keksa yoshdagi bemorlarda farmakoterapiya utkazish tamoyillari.

5- mavzu. Alternativ vositalar, fitopreparatlar va nutritsevtivlar. Alternativ vositalar tushunchasi, nutritsevtiv va parafarmatsevtik vositalarga ta'rif, ularning funksiyalari. Mikronutrientlar va dori vositalarining davolovchi ta'sirining takkoslama xarakteristikam, biologik faol kushimchalarni kullash.

3.2. Moduldagi amaliy mashg'ulotlari mavzulari, tashkil etish buyicha umumiy

kursatma va tavsiyalar:

3.2.1. Amaliy mashg'ulotlarining mavzular ruy'ati:

mavzu. Diuretik dori vositalari va diuretik ta'sirga ega fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. G emostaz tizimiga ta'sir etuvchi dori vositalari va fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. Kon tomirlar tonusiga ta'sir etuvchi dori vositalari va fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. Antiaritmik dori vositalari va antiaritmik ta'sirga ega fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. Antibakterial dori vositalari va antibakterial ta'sirga ega fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. Yallig'lanishga qarshi dori vositalari va immunokorrektorlar xamda yallig'lanishga qarshi ta'sirga ega fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

mavzu. Bronx utkazuvchanligiga ta'sir etuvchi dori vositalarining klinik farmakologiyasi. Bronxodilatator, mukolitik va balgam kuchiruvchi fitopreparatlar.

8- mavzu. Me'da-ichak yullari motor-evakuator va sekretor faoliyatiga ta'sir etuvchi dori vositalari va fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

9- mavzu. Psixotrop ta'sirga ega dori vositalari va fitopreparatlarning klinik farmakologiyasi.

3.2.2. Amaliy (seminar, laboratoriya) mashg'ulotlarini tashkil etish buyicha umumiy kursatma va tavsiyalar:

Amaliy mashg'ulotlar multimedia kurilmalari bilan jixozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir ukituvchi tomonidan utkaziladi.

Amaliy mashg'ulotlarni utkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal kilinadi:

- Amaliy mashg'ulotlarni maksadini anik belgilab olish;
- O'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati buyicha bilimlarni chukurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda kizikish uygotish;
- Talabada natijani mustakil ravishda kulga kiritish imkoniyatini ta'minlash;
- Talabani nazariy-metodik jixatdan tayyorlash va x.k.

Amaliy mashg'ulotlarini tashkil etish yuzasidan kafedra tomonidan kursatma va tavsiyalar ishlab chikiladi. Unda talabalar mashg'ulot mavzusi buyicha nazariy bilimlarni mustaxkamlaydilar, muammoni ukituvchi bilan birgalikda muxokama kiladilar, ma'ruza mavzulari buyicha olgan bilim va kunikmalarini vaziyatli masalalar, keyslar orkali yanada boyitadilar. SHuningdek, darslik va ukuv kullannmalar asosida talabalar bilimlarini mustaxkamlashga erishish, tarkatma materiallardan foydalanish, ilmiy makolalar va tezislarni chop etish orkali talabalar bilimini oshirish, vaziyatli

masalalar echish, mavzular buyicha takdimotlar va kurgazmali kurollar tayyorlash va boshkalar tavsiya etiladi.

3.2.3.

Modulni utsitish davomida egallanadigan

amaliy kunikmalar va kompetensiyalar. Modul davomida talabalar dori bilan davolash anamnezi va allergologik anamnez yigishni va olingan natijalarni taxlil qilish; farmakoterapiya xamda fitoterapiya samaradorligi va xavfsizligini baxolashning ishonarli va kulay usullarini tanlash va ularni amalga oshirish, olingan natijalarni taxlil qilish; dori vositalari va fitopreparatlarning nojuya ta'sirlarini uz vaktida aniqlash va ularni korreksiya qilish; dori anafilaktik shokida shoshilinch yordam kursatish; retsept yozib berish kunikmalariga ega bulishi kerak.

Modul davomida egallanadigan amaliy kunikmalar ruy^ati:

Ukuv (klinik) amaliyotni utish davrida talabalar kuyidagi amaliy kunikmalarni uzlashtirishlari kuzda tutilgan:

1. Dori anafilaktik shokida shoshilinch yordam kursatish
2. Nafas kisish xurujida fitopreparatlar yordamida ingalyator kullash usuli
3. Nafas kisish xurujida shoshilinch yordam kursatish

Modul davomida egallanadigan kompetensiyalar (nomi, kodi) ruyxati:

UK-1¹. Abstrakt fikrlash, xodisalarni taxlil va sintez qilish kobiliyatiga ega bulish;

UK-4. Uz-uzini rivojlantirishga, anglashga, ukishga, ijodiy saloxiyatdan foydalanishga tayyorlik;

UKK-1 . Kasbiy faoliyatning standart vazifalarini axborot, bibliografik manbalar, biotibbiyot terminologiyasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va axborot xavfsizligining asosiy talablarini xisobga olgan xolda xal qilishga tayyorlik;

UKK-4. Kasbiy muammolarni xal qilishda dori vositalarini va ularning kombinatsiyalarini tibbiy maksadlarda ishlatishga tayyorlik;

UKK-9. Kasbiy vazifalarni xal qilish uchun inson organizmidagi morfofunksional, fiziologik xolatlar va patologik jarayonlarni baxolash kobiliyati;

KK-21 . Ilmiy tadkikotlarda ishtirok etish kobiliyati.

Modul davomida ukuv (klinik) amaliyotni tashkil etish buyicha umumiy kursatma va tavsiyalar: kuzda tutilmagan

Mustakil ta'lim va mustakil ishlar, tashkil etish buyicha kursatma va tavsiyalar

4.1. Tavsiya etilayotgan mustakil ishlarning mavzular ruyxati:

1. Antigistamin dori vositalarining klinik farmakologiyasi.
2. Balgam kuchiruvchi va mukolitik vositalarning klinik farmakologiyasi.

Yutalga karshi preparatlarning klinik-farmakologik xarakteristikasi.

¹ УК - умумий компетенция

3. Vitaminlar, kofermentlar va temir preparatlarining klinik farmakologiyasi.
4. Gepatotrop va ut xaydovchi dori vositalarining klinik farmakologiyasi. G epatotprotektorlar xakida tushuncha. Xrlolitiazda kullaniladigan preparatlar.
5. Viruslarga karshi dori vositalarining klinik farmakologiyasi.
6. Zamburuglarga karshi dorivositalarining klinik farmakologiyasi.
7. Ferment preparatlarining klinik farmakologiyasi.
8. Proteaza ingibitorlarining klinik farmakologiyasi.
9. Adaptogen ta'sirga ega fitopreparatlar va boshka xalk tabobati vositalari.

4.2. Tavsiya etilayotgan mustasil ishlarning shakllari:

- farmakoterapiya utkazish jarayonida ushbu bemorda kullanilayotgan dori vositalari ta'sirida kelib chikishi mumkin bulgan nojuya ta'sirlarni oldini olish buyicha barcha tekshiruv usullari utkazilganligini baxolash;
- ushbu bemorda kullanilayotgan dori vositalari va fitopreparatlar kombinatsiyasining ratsionalligini baxolash (dori vositalarining samarali va samarasiz uzaro ta'sirlari);
- utkazilayotgan farmakoterapiya va fitoterapiya samaradorligini baxolash kunikmalarini pedagog nazoratida son va sifat jixatdan bajarish;
- bemorlar kuratsiyasida davolovchi yoki navbatchi shifokor bilan nazorat kilishda ishtirok etish;
- axoli orasida sanitar okartuv ishlarni suxbat va ma'ruzalarni utkazish;
- ayrim nazariy mavzularni ukuv adabiyotlari yordamida mustakil uzlashtirish;
- berilgan mavzu buyicha axborot (referat) tayyorlash;
- modulning bulumlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, makolalar) buyicha ishlash va ma'ruzalar kilish;
- ilmiy makola, anjumanga ma'ruza tezislarini tayyorlash;
- vaziyatli va klinik muammollarga yunaltirilgan vaziyatli masalalar echish;
- keys (real klinik vaziyatlar va klinik vaziyatli masalalar asosida sase- study) echish;
- grafik organayzerlash ishlab chikish va tuldirish;
- krossvordlar tuzish va echish;
- prezentatsiya va videoroliklar tayyorlash xamda mustakil ish jarayonida keng kullash va x.k.

4.3. Mustakil ta'lim va mustakil ishlarni tashkil etish buyicha umumiy kursatma va tavsiyalar:

Klinik farmakologiya moduli buyicha mustakil ish auditoriya va auditoriyadan tashkari utkaziladi.

Talaba mustakil ishini tashkil etishda kuyidagi shakllardan foydalaniladi:

- auditoriya mashg'ulotlaridan tashkari trenajer, mulyaj va simulyasion zallarida/markazlarida tasdiklangan amaliy kunikmalarni pedagog nazoratida son va sifat jixatdan bajarish va amaliy kunikmalarni uzlashtirish;

- bemorlar kuratsiyasida davolovchi yoki navbatchi shifokor bilan nazorat qilishda ishtirok etish;
- axoli orasida sanitar okartuv ishlarni suxbat va ma'ruzalarni utkazish;
- ayrim nazariy mavzularni ukuv adabiyotlari yordamida mustakil uzlashtirish;
- berilgan mavzu buyicha axborot (referat) tayyorlash;
- modulning bulimlari yoki mavzulari ustida maxsus yoki ilmiy adabiyotlar (monografiyalar, makolalar) buyicha ishlash va ma'ruzalar qilish;
- vaziyatli va klinik muammollarga yunaltirilgan vaziyatli masalalar echish;
- CASE (real klinik vaziyatlar va klinik vaziyatli masalalar asosida sase- study) echish;
- modellar yasash, krossvordlar tuzish, organayzerlar tuzish va x k.

Kurs ishi (loyi'asi) buyicha kursatma va tavsiyalar: Modul buyicha kurs ishi namunaviy ukuv rejasida rejalashtirilmagan

5.1. Asosiy adabiyotlar:

1. Kats P.S., Mavlyanov I.R., Maxkamova R.K. "Klinicheskaya farmakologiya", Uchebnik. Toshkent. 2012 g.
2. Mavlyanov I.R., Kats P.S., Maxkamova R.K. "Klinik farmakologiya", darslik. Toshkent. 2012 y.
3. Kukes V.G. "Klinicheskaya farmakologiya". Uchebnik. Moskva. 2015 g.
4. Maxsumov M., Aliyev X., Saidov S., Maxsumov Sh. Fitoterapiya. Darslik. Toshkent. 2013y.

5.2. Kushimcha adabiyotlar:

1. Mamadov Yu.M. Klinik farmakologiya. Toshkent. 2010 y.
2. Kukes V.G., Starodubsev A.K. Klinicheskaya farmakologiya i farmakoterapiya. Moskva. 2012 g.
3. Jo'raeva M.A. Dorivor o'simliklar atlas. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2019 y.

5.3. Internet saytlari:

1. www.ziyounet.uz
2. <http://www.clinicpharm.ru>
3. <http://forum.labclinpharm.ru/>
4. <http://clinpharmbook.ru/>
5. <https://www.clinicalpharmacology.com/>
6. <http://www.evidence-update.ru/>
7. <http://medline.ru>
8. <http://med.ru>

Modul dasturi Qoraqalpog'iston tibbiyot institutida ishlab chikilgan va tasdiklangan.
Institut Kengashi bayonnomasi № _____ 2023 yil " _____ "

Tuzuvchilar f.i.k.:

Xojamberganova P.E.

Tursinbekova X.Q.

QTI «Farmakologiya va farmaceutik texnologiya» kafedrası mudiri

QTI, «Farmakologiya va farmaceutik
texnologiya» kafedrası o'qituvchishi

Takrizchilar:

Janibekov J. Bolalar yuqumli kasalliklar shifoxonasi bosh shifokori, t.f.n

Mamutov SH.I. QTI, "Patologiya" kafedrası mudiri, t.f.n